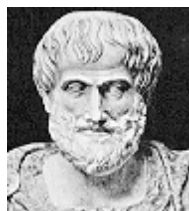

JIŘÍ ADAMEC
FILOSOFICKÝ SEMINÁŘ
KATEDRA TEORIE

EUTANASIE

FILOSOFIE – PSYCHOLOGIE – TEOLOGIE
ZAMYŠLENÍ NAD TÉMATEM

Jiří Adamec

Brno 2019

E U T A N A S I E

FILOSOFIE – PSYCHOLOGIE – TEOLOGIE

ZAMYŠLENÍ NAD TÉMATEM

Jiří Adamec

Brno 2019

© Jiří Adamec
Filosofický seminář – katedra teorie
ISBN 978-80-87234-84-6

*Život, sám o sobě, se smrti nebojí.
(Eutanasii ano, ale za jakých okolností?)*

Nechce se mi zavděčovat zjednodušováním...

Ú V O D

Jak psát smysluplně o umírání a o smrti? Čím jsme byli postaveni před tak nelehký úkol? Anonymními okolnostmi? Nikoliv! Je to naše přání. Umírání a smrt se společenskou konvencí dostali na pořad dne, co by kulturní téma. Na smrt se chodí do kina, do divadla, kupují se knihy, kde smrt, jako např. v „nemocnicích“, je vždy tak blízko všemu, co příběh poskytuje. Nebýt smrti, zemřeli bychom kulturní nudou. Umírání je přirozené, i když mnohdy bolí. Smrt je přirozená, i když bolí zejména ty, kteří po ní zůstávají naživu. Náboženství, ať už jakékoli, je v podstatě jeden velký příběh o životě a o smrti. Filosofie má smrt jako vedlejší produkt všeho toho, co je zapotřebí promyslet ještě, když jsme živí, protože po smrti už žádné myšlenky nejsou. Smrt není žádný nihilismus. Protože smrt uvádí bytí něčeho, do bytí něčeho jiného, například, ne-bytí. *„Vždycky existuje něco, nikdy není nic.“* (G. W. Leibniz) Eutanasie, asistované umírání, přání pacienta, poslední věci života; odkud – kam vedou hranice? Kdo má rozhodovat, kdo bude žít a kdo žít nebude, kdo zemře, protože to zákon dovoluje? Jaký? Občanský? Pracovní? Nebo se umírání a smrt mají stát součástí jiného zákona? Kterého? Majetkového? Hospodářského? Autorského? Kam spadá člověk? Jeho vymezení s největší naléhavostí opanuje láska. Potřeba lásky! Dá se s láskou umírat, nebo někoho k smrti v době umírání s láskou vést? Čeho se člověk bojí, že spěchá s ortelem smrti, když ani neumí odhadnout nejbližší budoucnost, jako je například pohlaví počatého dítěte? Životem a smrtí, se odehrávají nebývalá tajemství. Dokud takovými zůstanou, zůstane i člověk právoplatnou bytostí.

§1. FILOSOFICKÝ POHLED NA PROBLÉM EUTANASIE Z POZICE ANTROPOLOGIE

To, co je trvale, tak zvaně po ruce, je existence sama. Nemá jiného určení, než-li je vlastní způsob, kterým se vyskytuje a proniká okolím, stejně jako to, že je tímto okolím, čili vším kolem nás. Existence je všude přítomná. Ve své příručnosti se mimo svoji obecnou vztažnost k bytí, vyznačuje také parciálně, jednotlivými věcmi, které v sobě podržuje, co by svůj vlastní obsah. Člověk je v této obecně dané existenci pouhou jednotlivinou, neboli, je součástí obsahu. Možnosti, jak tuto existenci zachytávat je nekonečně mnoho. Je k tomu však zapotřebí nějakého sebe-vyčleňujícího činitele, jako je například vědomí. Bytí, existence a vědomí zůstávají zvláštní běh okolností (událostí), které mají společného jmenovatele, a tím jest člověk. Takto se věci mají, pokud je chápeme v jejich naprosto nejobecnější rovině.

Vědomí člověku zprostředkovává evidenci o tom, že něco tu je. Tato evidence se domáhá probourat stěny nevědomosti vytvářením řádů a systémů celých okrsků přicházejících evidencí, které na toto vědomí naléhají, aby je zaznamenalo. Vědomí tomuto nároku podléhá a společně s rozumem vytváří podmínky k tomu, aby se suma těchto evidencí mohla vždy vykázat nějakým chápajícím vztahem k této existenci samé, případně, dále načerpat důvody k praktickému zacházení s ní. Toto praktické zacházení s existencí, je jednotlivému vědomí ve skutečnosti předmětem zájmu k učinění změn. Odtud, přichází prvotní zaevidování situace, že toto jednotlivé vědomí může, z jakéhosi vlastního důvodu a zájmu, učinit to, co existuje, neexistujícím.

Jednotlivé vědomí eviduje tedy rozdílnost v obsahu existence. Kromě toho, aby se touto rozdílností mohlo jednotlivé vědomí zabývat s náročností, které je tímto určením dáno, potom zaevidovává rovněž všechny rozdíly ve vztahu k sobě samému. Tím se vědomí posouvá o významný krok dál. Nejenže eviduje obecné bytí a existenci v jejich nejširší platnosti, ale stejně tak tímto chápáním toho, co jest, pozvolna samo sebe činí rovnocenným této dvojí vykazatelnosti; uvědomuje si vlastní zvláštnost, jakou je právě tato existence vědomí, kterou hodlá nejobecnější existenci konkurovat, popřípadě ji před-běhnout. Vědomí přemáhá všechno, co jest, aby se dosadilo na první místo bytí, a tím i do čela existence. Vědomí je nesmířeno se svojí pozicí, která jest mu dána svou jednotlivostí. Vědomí se ve své jednotlivosti popírá a falšuje se nadhodnotami. Pro vědomí je nesnesitelné, pakliže se bytí a existence mají vykazovat, samy o sobě, pouze tím, co jest a nic víc. V tomto ohledu, se vědomí nudí a hledá východiska. Ta jsou mu poskytována vším, co si dosadí nad hodnotu toho, co pouze jest, co si vymyslí a učiní z toho svůj vlastní svět. Přirozenost bytí a existence jednotlivému vědomí nedostačují k tomu, aby se v jejich prostředí, toto vědomí, cítilo dostatečně sebejisté. Nejistota je vyvolávána skutečnými záhadami, které skrývá příroda a její zákony. Jak takovou situaci řeší jednotlivé vědomí? Popře nejen život, ale také jeho zánik. Dokonce, uchopí o vlastní libovůli všechny dostupné prostředky, aby mělo nad oběma krajnostmi dohled, co do jejich vzniku a zániku. Vědomím, jeho zaměřeností na svůj cíl, vzniká existence, která popřením toho, co je, nutí k vytváření jsoučno, které je negací.

Otázka po smyslu života a po tom, jak chápat smrt je výsostně otázkou logickou. A opět, život ve své nejobecnější rovině je, aktivní účast na existenci. Smrt tuto aktivní účast uzavírá zánikem toho, kdo je takového života nositelem. A logika? Tady se dostává vědomí do těžkostí tak, jako tak. Protože, pro život je dostupná logika pouze v souvislostech té aktivity, která je vymezována biologickým předurčením tohoto nositele, stejně jako smrt. Což by ovšem znamenalo, že je otázka života a smrti zodpovězená, ale pouze v rámci své jednotlivosti. **Eutanásie** se však dotazuje na daleko širší rozsah bytí, které v existenci naplňuje svůj jednotlivý zájem způsobem života, stejně jako v blízkosti smrti, umíráním, které je ještě stále existencí v činnosti. Mají život a smrt logiku? Patrně ano, a to vzhledem ke svému předurčení: v životě žít, a stejně tak umírat a zemřít. Téměř by se dalo říci, že jsme již na konci našeho pojednání. Jsme odtud schopni vůbec nějakého pokračujícího vyvedení z předešlého závěru?

Problém patrně spočívá v tom, že toužíme po odpovědi, stejně jako geometr po definici. Není tím nijak zájem po tom, vymezovat se relativistickým postojem. Pouze lze podotknout, a to by východiskem mohlo být, že žádná definice neexistuje, protože život a smrt žádný jiný smysl, než-li to, čím jsou o sobě, prostě nemají. To pouze vědomí utváří ze života a smrti úděl, to něco víc, co už sami o sobě nepředstavují. Přesto, i když vědomí v domněnku, že přebralo část vlády nad jejich určením, tím, že život a smrt zduchovalo, například náboženstvím, nebo morálkou, tak nepřestalo klást stále stejnou otázku, po jejich smyslu. Co je smyslem života, proč se

umírá mnohdy v plném rozbřesku sil. Nejsou to v samé podstatě otázky po smyslu života a např. toho, čemu se říká předčasná nebo náhlá smrt, jsou to otázky po osudovosti bytí. Jako takové však, už se životem a se smrtí nemají nic společného. Jsou to již čistě lidské otázky, otázky po smyslu existence člověka samého. Pakliže je tomu tak, potom jsou to otázky, po tom kterém člověku konkrétně. Zde se vytrácí již ono do široka zůstavené pole existence, neboť se tu bytí zužuje pouze na jméno toho, či onoho člověka. Otázkami po smyslu bytí a po smyslu např. předčasné smrti, se vytratila existence, ta původní a jediná, reálná existence v nejširším určení sebe samé. Cokoliv, co je konkrétní, např. „tento člověk“, není a nemůže být kritériem obecné platnosti. To je základní chyba vědomí, které se to domnívá z pozice rozumu, jímž se chce domoci řízení vlastních činů. Nesmlouvavost toho, co je dáno, a to pouhou skladbou zákonitě provázaných přírodních sil, k tomu, být naživu nebo už nežít, se váže pouze jediné, a to: bytostné určení existence jako takové. Smířit se v tomto bodě s tím, že jiná varianta není, je pro vědomí úkol trvalého hledání, neboť vždy je něco, co napovídá i opaku, tedy ve prospěch tzv. „vyšších sil“. Zde tak již nejde toliko o pravdu, ale o principy, o názor, o vědomí, které obhájí aniž by bylo schopné žít v souladu s nejobecnějším bytím, neboť k němu pozbylo jakýkoliv dosah. Jde už pouze o vědomí, které žije sebe samo. Ve stavu tohoto bytí sebe samého, se uchovává také odloučení od nejobecněji určené existence, která svojí šíří v jistém smyslu vytváří obavy z toho, zda se v ní bude, toto jednotlivé vědomí, schopné udržet při životě. To vědomí, si nahání strach!

Filosofie netiší bolest z umírání, ani bolest smrti pro pozůstalé. Může však nabídnout životu vyšší kvalitu, aby se v posledku ten, kdo se pojednou nachází na svém konci, byl schopen se vším tím labyrintem vlastního přicházejícího ticha, lépe vyrovnat. Filosofie totiž eviduje, počátek, průběh a konec bytostné existence v jediném vědomí a nemohla by se nazývat láskou k moudrosti, pokud by takovou samozřejmost bytí opomíjela. Pokud by si filosofie nalhávala něco jiného, ztratila by smysl sebe samé. Počátek, trvání a konec, to je to, oč tu běží. A filosofie se tomu všemu musí chtít učit přijít na kloub. V tomto určení myšlenkové práce je opět uložena základní surovina myšlení. Jak věci vznikají, jak trvají a čím dochází k jejich zániku? Pro filosofii jsou život a smrt tématy ontologie a metafysiky. V ontologii je život i smrt tím, co se vykazuje způsobem, jak něco jest, tedy bytím. V metafysice se život a smrt vykazují tím, zda není za jejich smyslem, tedy jen žít a umírat (nežít), ještě něco dalšího. Filosofie se táže na to, kolik úhlů pohledů lze nabídnout, aby se ozřejmilo, ba vyčerpalo veškero určení života a smrti? Tázat se lze do nekonečna a odpovídat také. Kdy má, ale potom přijít pravda, závěr a resumé? Odpovídám, že nikdy! Smyslem filosofie je, se tázat pořád dokola a trpělivě snášet ty odpovědi, na které je vědomí v dané chvíli připraveno je přijmout. Jinými slovy, také, se nebát otázek a nebát se odpovědí. Tázání je sebe-vyvádění z pocitu nejistoty na světlo vědění. Smíření s tím, že žádné vědění není dokonalé a je nutné volat po trvalém ověřování „pravdy“, je rovněž součástí života. Tudíž, filosofie musí chtít být myšlenková práce, kladoucí si za úkol dotazovat se po smyslu života a smrti.

Člověk žije jako materie a rozvíjí se jako duch. Člověk umírá jako materie a zůstává ve sféře ducha. V tomto dvojím určení se člověk nachází proto, že k oběma se obrací, co by k určení sebe sama. Později z toho vyvodil další stupeň, a tím je jeho tělo a duše (psýcha). Zde se filosofie oslabuje, neboť ji střídají medicína a psychologie. I tak se zde filosofie drží svého původního záměru, jakým je téma života a smrti, protože medicína i psychologie jsou výsledkem toho, jak vědomí o sobě samém přemýšlí. V medicíně se tedy zajímá o praktické stránky zdraví a nemoci, v psychologii kromě zdraví a nemoci také nejrůznějšími oblastmi konstruktivního zaměření na bytostnou existenci, vzhledem k jejímu postihování, tak zvané kognitivními funkcemi. Soulad nebo nesoulad struktury myšlení může potom ve svém výsledku, stejně jako u tělesné nemoci, vést k zániku smrtí, jako je např. sebevražda.

Ve všeobecném hledisku, mít takové možnosti a zvykat si na ně, jako že vědomí postupně dokáže nacházet cesty k uzdravování, nese sebou z druhé strany obavy, jakmile přijde neznalost z nově přicházející obtíže, ohrožující toto zdraví, a s tím i opět nastalou nevědomost o tom, jak zabránit smrti, jestliže se situace ukáže toliko vážnou. Vrcholem může být i to, že se nakonec veškerá vina z neznalosti věci obrátí proti neschopnosti těch, kdo medicínu zastupují a je jim vyčítáno, že neudělali vše pro záchranu lidského života. A přitom se jen smrt ohlásila svým vlastním způsobem k němuž ani nejlepší technické vybavení a odbornost lékaře nemají přístup. Příroda tak jen poukázala na vlastní převahu. Ve svém bytostném určení, ve své nejširší podobě, bytím vůbec.

Vědomí podržuje své bytí v evidenci toho, že něco jest a v evidenci jeho pojmu. Pojmenováním bytí se toto vědomí uklidňuje pocitem porozumění. Tam, kde chybí pojem bytí a jeho existenciální výplně, tam se vědomí ocitá jakoby ve vzduchoprázdnu. Vše je zapotřebí pojmenovat. Smrt se pojmenovává ztrátou blízkého člověka, odchodem na věčnost, ztrátou drahé polovičky, vysvobozením ze zoufalství nekonečné bolesti, milostivým spánkem, a tak podobně. Současně k tomuto pojmenovávání smrti přináleží *pod-vědomí* o tom, že nějaká budoucnost se v tomto ohledu týká také „mne“. Vědomí eviduje fakt vlastní konečnosti, aniž by o tomto faktu jakkoli pochybovalo. Bytí smrti se oslovuje tím, že se vědomí ptá na to (ze zvědavosti), jak bude samo umírat? Oslovovat vlastní umírání, když ještě nenastal čas je čirá hypotéza. Chtít vyjasnit tento problém ještě, než jeho proces započal, vyplývá z pouhé nedočkavosti, stejně jako z toho, že takový život sám je z větší míry doposud vyplněn strachem, nebo úzkostí, bránících v tom, touto věcí se nezabývat. Kultura života prý spočívá v tom, myslet na svoji smrt a starat se výhledově o své poslední věci. Jen stěží lze toho dosáhnout jako plošného zdražení másla. Kdo při plné síle myslí na vlastní smrt? Naopak, smrt je riskována. Zbývá tedy, alespoň starost o zdraví, nebo péče o duši. V těchto případech se bytí ohlašuje jako povinnost, vyhovět mu návštěvou u lékaře, dodržováním zdravého životního stylu, sebe-péčí v zaměstnání, popřípadě jednoduše odpočinkem. Toto jest chápání bytí v jeho jednoduchosti. Život tady znamená, existovat v modu oné *starosti* o sebe sama a oddalovat smrt. M. Heidegger: *člověk je svým pobytem ve světě*.

Pakliže si vědomí osvojuje všechny tyto schopnosti, jak existovat prakticky, oddálením smrti, potom se již dostavila první, zásadní evidence porozumění tomuto *bytí*, které je tak dostatečně pochopeno a to, rovněž ve vztahu k *ne-bytí*.

Bytí a *ne-bytí* jsou nejdalekosáhlejší entity veškerenstva. Zdánlivě jsme se dostali na začátek našeho pojednání. Není tomu tak, protože jsme si vysvětlili, co je *život* a, co je *smrt*, tedy: ***bytí / ne-bytí vůbec, a nic víc.***

Eutanasi nyní přichází na pořad dne, neboť se člověk pyšně dopátral odpovědi na otázku, co je život. V hrdosti nad tímto zjištěním chce brát smrt do vlastních rukou. Už mu nestačí ji pouze oddalovat, nebo tišit bolesti. Odpovídá, že se jedná o *moment nejjobecnějšího*, tedy *bytí* a *ne-bytí vůbec*, pozbývá strachu a *nabývá oprávnění*. Přitom z hlediska života a smrti samotných se vůbec nic nezměnilo. To pouze vědomí dosáhlo k jistému prameni vědomostí, z nichž mu nebylo dáno pochopit, že je tu zákaz vstupu, jenž je nutné brát vážně, neboť jeho porušením vzniká nerovnováha. Touto nerovnováhou jest poměr mezi *přirozeným* a *ne-přirozeným*. Daným a tím, co danost nerespektuje. Kdo, nebo co, ve skutečnosti nyní vstoupili na scénu? Vědomí sebe-povýšené na ego. Poukaz k jáskému principu, vytrhává z *bytí* a *ne-bytí* jejich kořeny, nechává odcizovat to jsoucí (existující), pouze v jediném rozlišení: *Já a všechno ostatní*. Není to víc, než překonávání strachu domnělým braním věcí do vlastních rukou. *Bytí* a *ne-bytí* odchází do pozadí. Nahrazuje je individuální sebeurčení. *Z toho, co je totiž možné, se udělalo to, co už je skutečné. Jde o předbíhání bytí a ne-bytí, nerespektováním jejich času.*

Ještě stále nejsme u psychologie tématu, i když se nám zdálo ohlašuje a už-už, by chtěla převzít otěže našeho výkladu. Jsme nyní na pozici, kdy jednotlivé vědomí, sebeodcizením začíná vytvářet sobě vlastní existenci, čili jsoucno s bytostným určením sebe sama. Tudíž nás čeká ještě něco málo filosofické práce, než dáme psychologii volnost slova. Jak a čím se stalo, že si *vědomí* najednou učinilo nárok na *bytí* a *ne-bytí*? Tím, že již dávno před tím si osvojilo věci k utváření světa na svět svého vlastního okolí. **Eutanasi**e má být nástrojem mezi nástroji, to je vše. Vyřešením jejího uvedení do praxe, se má člověku přijatelněji žít. Protože umírání tak, už bude snadnou záležitostí. Sníží se strach z bolesti, z utrpení, z kruciální zátěže, zůstane bez-osudovost existence a *svoboda dostane nového jmenovatele: není zapotřebí se ničeho bát*. Vědomí bez strachu ovšem přestává být vědomím. Takto nastavené vědomí totiž nemá proč být vědomím. Neboť už nezvažuje méně a více vhodné, a co víc, ztrácí odpovědnost za sebe, za bližní, za kohokoliv a za cokoliv. Smrt už, totiž nemá bolet a pokud smrt nebolí, začíná být všechno jedno, začíná skutečná cesta k lhostejnosti. Protože, není *bytí* ani *ne-bytí*. Rovněž kořeny života přestávají mít význam své platnosti pro jeho smysl. Když mají být umírání a smrt tak snadné, proč usilovat o pohřeb, o místo jeho určení; proč místo věčného odpočinku chtít? Umíráš snadno, nepotřebuješ tedy své místo, je to přeci jedno, nezasluhuješ si. To by mělo být odpovědí. Trp umíráním, i smrtí, zpytováním svědomí, odpouštěním a obdarováváním, lituj všeho, co jsi neučinil hodným vlastní důstojnosti a chtěj dobro pro druhé, pak zasluhuješ místa po smrti.

Eutanasiie není vykoupením, ale lacinou tretkou ze střelnice. Člověk je, dle filosofů existencialismu: bytím-ve-světě. *Eutanasií* se však stává pouze bytím-v-sobě-samém. Kam až má, nebo může sahat subjektivní určení sebe sama? Takových otázek lze položit bezpočet. Nic však nelze namítat, z druhé strany, pokud se umírání a smrt mají stát méně útrpnými vzhledem k tomu, kdo je takové bolesti (např. z rakoviny) nositelem. Dívat se na člověka, který křičí bolestí a filosofovat o eutanasií, to jde v dané chvíli proti sobě. Je zapotřebí zvážit všechna pro a proti. Být hlasitý v této věci názoru, to můžeme z každé strany a kde-kdo. Jisté však, už tuto chvíli máme jedno. *Eutanasiie* má být ulehčením odchodu na věčnost, jestliže si to okolnosti vyžadují nějakým svým prokazatelným způsobem. A můžeme začít nanovo!

Eutanasiie znehodnocuje život. Ve vztahu k sobě samému, už ne-toliko platí, že: *Myslím, tedy jsem*, neboť o čem ještě přemýšlet a jak myšlením nabývat sebevědomí o sobě samém, když se smrt stala jednoduchým ukončením mého aktivního bytí, čili existence? Jak se dále postavit k tomu, že člověk *pochybováním* sebe sama vede vpřed k horizontu vědění, když se smrt má stát snadnou kořistí technické civilizace? Není o čem pochybovat, protože *eutanasií* je už všechno vyřešené. Od-kud jsem, kdo jsem, kam směřuji, atd., jak tyto otázky staví Immanuel Kant, ztrácí svůj působivý smysl. *Eutanasií* není transcendentální horizont bytí. *Eutanasií* je pouhé tady a teď. Transcendence zůstává už jen ze zvyku, aby se neřeklo! Neboť ten, kdo podstoupil *eutanasií* nezemřel, ale byl vypraven, byl mu poskytnut lístek na vlak, jemuž byl vědomím samým určen i jeho čas.

Pokud by se *eutanasi* stala obecně platnou, tedy obecně aplikovatelnou, změnil by se i společenský řád na *pre-eutanasický* a *post-eutanasický*. V *pre-eutanasickém* řádu platí ještě to, že člověk je za bližního v mnohém ohledu odpovědný. V *post-eutanasickém* řádu se tato odpovědnost vytrácí a na její místo nastupuje libovůle. *Bytí* a *ne-bytí* již nemají platnost obecně existenciální, ale pouze toho, co Martin Heidegger označil jako „*das man*“; neboli, děje se to tak, tak je to asi správné, protože to tak dělají všichni. Jen považme důsledek takové osobní filosofie. V nejednom případě se s ní setkáváme v každodenním životě a většinou jen tam, kde působí zlo a neřest. „*Spolubytí*“ (M. Heidegger) je významnou součástí morálních zábran. Tedy „*spolubytí*“, které má na svém horizontu nikoliv vakuum hodnot, ale způsobem své vlastní existence odpovědnost za druhé.

Eutanasi jako kritérium obecné platnosti? Dobře, jako by se stalo! Nejde jen o ontologii, metafysiku, transcendenci či hodnoty. Jde o její přenášení dál, na *bytí* ve světě jako takové. *Eutanasí* se svět našeho *bytí* stane *eutanasický*. Co to znamená? Pohled na přírodu, na krajinu. Pohled na živočichy. Vše bude podléhat už beztak rozvolněné libovůli dělat si vůči čemukoliv existujícímu nárok na určení jeho *bytí/ne-bytí*, ano, či ne. Trvale se dovoláváme změny myšlení ve prospěch přírody a sebe samých. Přitom jen stěží domýšlíme druhotné a další kruhy se svými dosahy, které může taková filosofie mít, pakliže by se onen pomyslný kámen hodil do morálních vod. ***Eutanasi*** jako ospravedlnění, eutanasi jako výmluva, eutanasi jako přikročení k..., eutanasi jako slohová práce, eutanasi jako politické heslo, eutanasi

jako kritérium modernosti, prospěšnosti, eutanasie jako pokrok? Nebo eutanasie jako nerozpoznané zmaření lidské budoucnosti?

Bytostným určením **eutanasie** je ukončení lidského života, životních funkcí. Jak vlastně člověk rozumí sobě samému v okrsku umírání a smrti? Umírání, tento jednoduchý proces postupného skomírání psychických a tělesných sil, jejich ztenčování až na míru neslučitelnosti s dynamickou existencí schopnou zachovávat autonomně své vlastní bytí, prochází každým, jednotlivým vědomím natolik individuálně, že existuje tolik náhledů, kolik je lidí. Jednou je toto odcházení ze světa plně *harmonisované* a duševní i tělesné síly se vzdávají přesile přírody naprosto ve shodě. Nejčastěji potom takový proces probíhá pasívní odevzdaností, neboť ani jedna z entit, tělo a psýcha, už prostě nemá čím by takový stav přemáhala. Kromě toho, pasivita ve vnějším projevu, odevzdáním se průběhu umírání, neříká nic o tomto průběhu, co do emocí, afektivity, nálady nebo subjektivně prožívané bolesti z utrpení, které eviduje postupnou ztrátu svých blízkých, tímto definitivním zánikem sebe sama. Smíření nebo smiřování v nejširším smyslu slova je mnohdy součástí takového procesu a nejednou hlavním úkolem těch, kdo provází, jak umírajícího, tak pozůstalé. Zde je ještě úkol pro *racio*. Zde se ještě dá něco dělat. Předpokládá to ovšem, vlastnictví síly, která jde nebo je, sama o sobě nad horizontem životní ochablosti umírajícího, stejně jako nad horizontem strachu, jímž se pozůstalí, kteří se v době umírání blízkého, na tuto svoji roli připravují a přesíleně se soustředí již na smrt samu. Umírání a smrt je rozporem emocí, rozumu, naděje, ztišení a odevzdání.

§2. EUTANASIE Z POHLEDU PSYCHOLOGIE

Předpojatost, úzkost a smrt. S touto výbavou člověk žije od narození, až do svého skonu. V předpojatosti ví, že zemře. V úzkosti mu to není jedno. A s příchodem smrti se jen tak lehce nesmiřuje. Myšlenky na umírání a smrt narušují zásadním způsobem vědomí o osobní autonomii. Neboť tyto myšlenky jsou o tom, co je mimo osobní autonomii. Umírání a smrt jsou součástí vnějšího faktoru existence. Člověk si je nemůže vybrat, může (musí) je pouze podstoupit. Jáský princip v případě umírání a smrti ztrácí svůj smysl. Je-li v čase umírání ještě nějaká naděje na odvrácení smrti, může *osobní Já* pouze jediné, přijmout podmínky, za kterých se to hypoteticky má podařit. Tudíž fragment autonomie tu zůstal. Ale musí podléhat rozhodnutí a spolupráci s těmito podmínkami. V momentě průběhu umírání a smrti, se **bytí a čas** stávají nejzřetelnějšími. V této zřetelnosti pobývá ne jeden pocit, ne jedna vůle, ne jeden motiv, ne jedna reflexe zkušenosti, ne jedno psychické pohnutí. Duševní svět, umírání a smrt tvoří jednotu. To, co bylo dříve roztržštěností na kousky životní empirie, se v této jednotě slučuje ve vidině vlastního konce. A nejen toho svého. Umírají a zemřou rovněž, mezi tím, mnozí kolem nás. Vědomí se tak cítí být v pořadí, nevědouce však o momentu vlastního časového horizontu. Pouze se násobí úzkost z blízcího se konce. Co však tuto úzkost charakterisuje, je mnohý způsob, jak ji nepodlehnout/podlehnout nutkáním, začít se zajímat o své poslední věci. I tak, přesílený zájem o tyto poslední věci může přerůst ve zbytečnou obsesi, zejména v době, kdy ještě nenastal ten správný čas. Člověk mlčky provolává k smrti oddalující slova v činech,

kteřé ještě pořád hodlá a „musí“, jako „toto a támhle to“ vykonat, aby si zasloužil on, i pozůstalí, tento odchod v milosti, jež bude protkána tím nejlepším, co z tohoto ušlého života zanechá všem, kdož budou ochotni vzpomínat. Tento prvotní moment smíření s vlastní smrtí nemusí však nastat, až na samém jejím prahu, ale i mnohem dříve, jestliže život sám, bude rozvíjen cestami rozumného chápání jeho dvou horizontů: *počátku* a *konce*. Nejenže takový život, který se nevyhýbá patření na to, že k němu smrt náleží, může být naplňován ne toliko povrchním, ale skutečným obsahem, ale stejně tak, může takový život touto odvahou k vědomí a evidenci o vlastní smrtelnosti, ponoukat ostatní k tomu, aby se takové skutečnosti nevyhýbali, nebo přinejmenším ji brali v potaz, jaksi paralelně, během všeho toho žitého a vážně. Tomu, co zde právě zaznělo, můžeme říkat praktické ohledy. Jsou jednak výrazem naší vlastní existence a přístupu k ní, stejně jako našeho vztahu k těm, s nimiž trávíme svůj život a, oni s námi, ten svůj. Konečně, co způsobem života nabízíme z těchto motivů, které mají člověka vést k odvaze, evidovat smrt, jako důstojný odchod, např. ve stáří, našim dětem? Prázdný život, prázdná smrt! Tato úměra v posledních desetiletích značně vystoupila na povrch. Zapomněním na smrt, jejím přehlížením během života nelze dosáhnouti více, než strachu, zaskočení, pocitu zoufalství, pocitu marnosti, úzkosti, deprese. I když smrt není nic veselého, nemusí hned rozvíjet trdomyslnost, či tragiku, hysterii, emoční vznět, utišující se po dlouhou dobu. Smrt má nejčastěji racionální vysvětlení. Tudíž prožitek sám, by tomu mohl odpovídat, i když se tak často neděje. Každá smrt nás totiž přibližuje k té své.

Eutanasie člověka z odpovědnosti za způsob života, způsob umírání a smrt nevyviní! Tak jako má člověk strach, úzkost či depresi z toho, že se mu nahromadily životní okolnosti, které takové emoce dohnaly, až k pocitům zoufalství, měla by *eutanasi*e vyvolávat tyto pocity stejným způsobem, už jen pomyšlením na to, že by se měla stát skutečností. Člověk ovšem prožívá *eutanasi*i jako úlevu za ukončení života, odejmutím jeho nesmyslného pokračování, kde nepřiměřeně dlouho o takový život usilují, už jen přístroje životních funkcí, zatím co mozek, strůjce vědomí je již dávno svojí nečinností mrtev, neschopen znovu-restartovat úspěšně vlastní síly k návazání na to, co bývalo ve jménu zdravě myslící osobnosti, touto osobností samou. Zde se jeví být podmínka *eutanasi*e již náznakem posunutá k pozitivní odpovědi. Ovšem *odpovědnost* stále trvá. Rozpadla se nám tady však na dvě materie. Jednou věcí je odpovědnost za fyziologii samu a její zdravý průběh, druhou je vůbec, za těchto okolností duchovně intelektuální schopnost *existovat při vědomí* a v kontaktu s blízkými. Nejčastěji obě entity ztrátou svých schopností fyziologické aktivity v potřebné dynamice nastavení, kooperují, tedy fyziologická neslučitelnost se životem jde ruku v ruce s deficitem neurologicky kognitivními. Pro blízké je tento moment námáhavou emoční zkouškou vidění skutečného utrpení, přidá-li se k takové situaci ještě pozorovatelně snášená bolest, a to jen obtížně tišitelná jakýmikoliv medicínskými prostředky. *Nic z toho, co je naším celkovým bytím ve světě se nevyrovná této empatii, založené na čistě lidském pobytu a všech jeho vrozených schopnostech, odtud se vázat soucitem k utrpení druhého člověka.*

Eutanasi je způsob, jakým člověk prožívá svoji vlastní skutečnost. Každá lidská skutečnost je jedinečným, vlastním světem bytí. Nejpřítomnější existence (v místě a času), se váže za prvé k mému tělu a k prostoru v němž existuji, za druhé k přesahu, který je motivem pro jednání, jímž od toho, co jest, přecházím k tomu, co má být (realizováním motivů). Existuji tedy ve dvou extensích, tělesné a „světské“ (tj. v prostoru bytí). Toto vše prožívám jako jednotu sebe sama. Také se v tomto bodu nějak váži na svět lidí ve svém okolí. Můj prožitek o sobě samém tudíž není primárně egoistický, ale altruistický. Srovnávám se ve smyslu hledání společných znaků. Co dělám *Já*, co dělají ti *Druzí*? Elementární stádovost je ve skutečnosti fragmentární spoluodpovědnost. V ní prožitek sebe sama porovnává a laboruje pocity druhých. Tím se mohu empatií spoluúčastnit jakéhokoliv mezilidského (rozumějme přesněji – mezidruhového) bytí. Tím také nabývám pocitu oprávnění do bytí druhých mluvit (!?).

Zkusme na chvíli přijmout možnost, že **eutanasi** je chybný úkon, tak jak o něm píše ve své základní práci *Sigmund Freud*. Jde o dynamicko-mechanistický proces, něco ve smyslu konfliktní situace, která vznikla svým založením z traumatické události, co se chce potlačit a něco jiného aktuálně vykonat. Tedy jedná se o, tak zvané křížení, nejméně dvou úmyslů. Na jedné straně provádět *eutanasi*, na straně druhé ji neprovádět. Výsledkem je patvar. V našem případě je to výsledek takového druhu, asi jako, když herec v jedné komedii říká, že: „*Mám Tě rád, ale nerad!*“ Abychom však byli zcela přesní, v souvislosti s **eutanasií** se tento chybný úkon projeví tak, že

na jedné straně zde bude halasný zájem pro její zavedení, na straně druhé trvalá pochybnost, ve smyslu: „*Ale co když...!?*“ Toto: „*Ale co když...!?*“ je přirozenou brzdou, přirozeným psychickým pochodem. Svojí zdrženlivostí i toho, kdo se staví na její stranu, nechává pochybovat o jejím právoplatném smyslu. Přesto se zde v nitru lidské psýchy otevírá, už jen možností diskutovat na toto téma další otázka: „*Jak by eutanasie mohla v posledku vlastně reálně souviset také se mnou samým?*“

Pud k smrti a pud k životu (opět, Sigmund Freud) mají, ať chceme nebo ne, vždy poměrně navrch. Pud sebezáchovy, pud k životu je rozvinutím reprodukčního pudu, pud k smrti je rozvinutím pudu destrukce (popřípadě sebedestrukce). S oběma pudovými složkami se člověk rodí, ale u každého jedince nejsou obě vždy zcela v harmonii. Ve *frommovském* smyslu slova to znamená, že ten, kdo více podléhá pudu k životu, bude vždy ten, kdo bude zachraňovat, kdo bude usilovat o harmonizaci všeho a všech, bude dělat kompromisy, atp. Ten, u koho převládá pud k smrti, bude vždy na straně zániku, pálení mostů, vyhledávání takových momentů života, kde se riziko stane denním chlebem, kde bude smrt vždy nějak součástí všeho. První bude vymýšlet mírové pakty, druhý bude zbrojit, aby tyto pakty byly ještě více chráněny. Každý si najde svůj smysl bytí. U **eutanasie**, se však oba setkávají v nelibé rovnováze. Sice každý na druhé straně toho slova, ale bez převahy jeden k druhému. Zde si dobro vymínilo soulad. Proč, aby mohlo dojít k dialogu. Dialog předpokládá klidnou mysl a respektování toho druhého. Zde, to totiž jinak nejde. Takže, *duševním rozpoložením eutanasie* je nervozita ze smrti, ať ji přebírá

ve své odpovědnosti kterákoliv strana. Takto nastavený úhel pohledu nás uklidňuje důležitým zjištěním: *Za smrt bereme odpovědnost totiž všichni, bez výjimky.*

Eutanasií provádíme v našich snech. Je-li sen splněným přáním (S. Freud), nelze se potom ubránit nutkání, pojednat i o této části lidské duševní existence. Snovým obrazem je nejrůznější nakupení a převrstvení sebezkušenostního materiálu. I když se nejedná, vzhledem k materiálu snu, vždy o založené konflikty, jsou sny svým emočním nábojem nejčastěji dramatisací nějaké reálné okolnosti. Buď to té, která se váže na aktuálně prožívané dny, nebo té, která je již v nějakém ohledu minulostí, případně sen anticipuje s dramatickým obsahem něco, co má člověk jako neodkladný úkol před sebou. V každém případě, sen izoluje v pocitové a obrazové projekci zástupnými, symbolickými odkazy jádro vnímaného problému. Tato izolace utvoří ze snu jeho přesílený vztah, fixaci k oné jedné věci zájmu, kterým se uvolňuje přes den vytvářené napětí potlačovanými mechanismy, tj. obranou, nezvědomit tento problém a dosazuje na místo tohoto problému relativně mírnější fragmenty, kterými se snaží pouze o upomínky na daný okruh problémů. Má-li dojít k očekávanému efektu, tj. emočnímu zpracování daného, fixovaného konfliktu, dojde k němu v nejvyšší míře dramatisace, čímž se oddělí od ostatních, méně důležitých fixací, strhne na sebe pozornost a uleví přes den vytěsňovanému souboru vzpomínek emočním odplavením. Obraz takového snu potom může vypadat tak, že v něm umíráme sami, popřípadě někdo jiný. Vždy se však toto umírání ve snu provazuje s tím, že po procitnutí snící buďto prožívá vinu za smrt, které nemohl zabránit, nebo

s hrůzou také podstupuje téměř fyzický kontakt se svojí vlastní smrtí. Splněné přání je zpravidla uloženo ve snových myšlenkách: někdo má být potrestán, a to i tehdy, je-li druhá umírající osoba ve snu někým, kdo přináleží jiné osobě, které si přát smrt nedovolujeme; v druhém případě, jsem-li já sám objektem smrti, podstupuji ji jako trest za nějaké okolnosti, kterými se takto hodlám vykoupit ze špatného svědomí. Probudit se z takového snu, je elementární sebe-transformace. Splňuje tak, totiž přání dojít např. odpuštění (už jsi zemřel, nemusíš více trpět). Tudíž s těmito druhy usmrcování má většina lidí alespoň nějakou zkušenost, pokud ne už i takovou, která se týká konkrétních kontaktů se smrtí z důvodů nemoci, válek, nejrůznějších úrazů, nebo hromadných neštěstí. Snová, ale i reálná traumatisace smrtí je tedy i tímto způsobem člověku dostupná.

Vazba ***eutanasiie*** je nejbližší ke stresu. Už i vlastní slovo eu-thanatos můžeme přirovnat k eu-stresu (od distresu), tedy k tomu, co má být pozitivní, nebo lépe řečeno, dobrou-smrtí, dobrým-usmrcením, dobrým-umíráním. Je to však pouhé slovo, které jen stěží vystihuje obsah problému.

Eutanasií se nelze vykoupit jako smrtí, která je projekcí ve snu. *Eutanasiie* je tu reálnou okolností v reálných podmínkách, reálného, tělesného života. Po *eutanasií* se neprobouzíme, ale zůstáváme mrtví na vždy.

Tento psychický moment je zapotřebí vést stále v přítomnosti. *Eutanasiie*, a pak už nic? *Eutanasií* nekončí život a odpovědnost těch, kdo ji provedli, *eutanasiie*, pakliže by se stala součástí programu veřejného zdravotnictví, bude už napořád náležet hlasu našeho svědomí.

Eutanasi a její uplatnění vůči dětem přináší ještě vyhocenější emoční rozvíření. Obecně, čím mladší člověk umírá, tím více otázek se k takové smrti váže. Každá emoce spojená s umíráním, a zejména ve vztahu k dětem, má svá pozitiva, neboť napomáhá optimálnějšímu zpracování subjektivně pociťované tísně. Její první součástí je bezmoc, volání po osudových momentech a skryté doufání ještě v poslední okamžiky naděje na pozitivní zvrácení a vyústění celé situace. V zásadě většina toho, co zde až doposud zaznělo, ještě v důsažnější míře doléhá na pozůstalé, jestliže se jedná o jejich potomka.

Eutanasi, zvláště u chorobných syndromů, jaké jsou známé například v praxi dětských neurologů, bývá velmi častým tématem. Osobně, pokud se setkávám s rodiči (častěji s maminkami), kteří už mají za sebou takovou zkušenost, jsem mile překvapován jejich schopností revitalizace, smíření a ochotou podstoupit, někdy i se zdravotním handicapem, rizika spojená s opětným otěhotněním. O smrti jejich dítěte, které ze zdravotních důvodů, dále neslučitelných se životem, odešlo na věčnost ještě v útlém, často kojeneckém věku, se dozvídám zpravidla již v klidném dialogu. Co však pozoruji nejčastěji, je neustálá potřeba návratu k tomuto tématu. Život těchto rodin se po takové události už měří jen na dvě období: před úmrtím dítěte a po úmrtí dítěte. Mění se systém hodnot a nejednou přichází na pomoc i spontánně přijímaná víra v boha, která nemusí být (někdy bývá) dogmatická. Mým úkolem je zejména naslouchat. Při verbální podpoře těmto rodinám se jejich situace účastním nejdéle půl roku, po té se potřeba kontaktu přirozeně ztenčuje, neboť pro nové okolnosti již mé spoluúčasti není třeba.

Všeobecně lze říci, že smrt je vázána na neurotickou úzkost. Člověk ji má zakódovánu již v systému dříve jmenovaného pudu k smrti (stejně jako má zakódovaný pud k životu). K tomuto pudu k smrti ještě přináleží trauma porodu a všemožně zakódované stresové faktory, které člověka jako živý organismus činí ostražitými před jakýmkoliv nebezpečím. Pud k smrti tedy nemusí být vždy destruktivní. Může stejně tak, jako vědění o její součásti v rámci celé existence vytvářet dobré podmínky pro to, vystříhat se nejrůznějším nebezpečnostem, jako je například dávat si pozor ve výškách, nebo při přechodu na křižovatce. Může stejně tak existovat porucha tohoto pudu, kterou nejčastěji definujeme jako sebezáchovnou poruchu. Mívá souvislost s maniakálními stavy u bipolárních depresí, u schizofrenie a u hraničních poruch osobnosti. Výjimečně se může projevit také u matek v období šestinedělí. Sebezáchovný pud přechodně ztrácí někteří závislí nebo pacienti s organickou duševní poruchou (alzheimerici, parkinsonici). Se sebezáchovnou poruchou se lze setkat rovněž u pacientů s mentálními vývojovými poruchami. Nic méně, při silném emočním vzrušení dochází u některých jedinců k významnému přesílení agresivních složek, které mohou vést buďto k sebedestrukci, nebo k tendencím někoho usmrtit. Z těchto psychických pochodů se mohou rovněž odbrzdit skryté dynamické síly, jako je například podstoupení válečného nasazení, které nadobro chuť usmrcovat nechají v aktivitě, což je potom známé jako jednání osamělých střelců, kteří se mohou stát sériovými nebo masovými vrahy. Všechny tyto znalosti, stejně jako biologie, fyziologie a neurologie, mají důležité místo ve výzkumu smrti.

Z psychologického hlediska, myšlenky na smrt se mohou stát také nutkavě patologickými. Jejich tíživost může spadat v jedno s pocitem odpovědnosti za smrt druhého člověka, nebo s post-traumatickou poruchou (naznačeno již i výše). Jako nutkavá neuróza se myšlenka na smrt může dále propojovat s potřebou smrt vyhledávat (stáčením hovoru k tématu smrti, kompulsivní aktivitou návštěvy hřbitova, cizích pohřbů, márníc nebo pozorováním smrtelných autonehod, například vyhledáváním obrazového materiálu na sociálních sítích, a tak dále). Obsedantně-kompulsivní porucha tohoto druhu může zůstat ukrytá pod povrchem jinak bez obtíží zvládaných denních aktivit. U mladších schizoidních pacientů, se tato tendence přechodně projevuje v *hebefrenní schizofrenii*. Kultické vyobrazování, nebo podléhání sektářskému modelu černé módy s alegorizací „dábelských“ artefaktů (kříže, řetězy, piercing), doprovázené sexuální experimentací v oblasti bisexuality a homosexuality s náznaky nebo s otevřenou algolagnií (sado-masochistickými praktikami), nejsou potom žádnou výjimkou.

Tímto, zde tedy vyznačujeme jakýsi maximální rozměr průniku tématu: smrt, do života člověka. A pokud budeme stále na rozumné bázi chápat i nevědomé síly, které ovládají naše myšlení, mělo by toto být jedním z hlavních kritérií při posuzování možného uvádění **eutanasie** do obecné lékařské praxe. Jeví se totiž z doposud předloženého, že modifikace postupného rozvolňování *eutanasických* aktivit může nebezpečně odbrždovat další zájmy, které pod rouškou zdánlivé racionality a obhajované kulturnosti k problému důstojného umírání, mohou naopak hodnotu člověka značně poškodit.

§3. EUTANASIE NÁHLEDEM SYSTEMATICKÉ TEOLOGIE

Dějiny náboženství a otázky života a smrti, jak už bylo výše předesláno vždy patřili těsně k sobě. Náboženství, to je předně příběh. Událost životní pouti, která dává člověku ponaučení, morální a myšlenkové hodnoty, praktické postoje, byť vetkané mnohdy jen do symbolických vizí. Ať nahlédneme kamkoliv, třeba ještě do mytologemat před-náboženských a před-teologických příběhů, tak jedno mají vždy společné. Zrození světa, jeho existování pod ochranou božstva, lidský úděl hledání sebe sama, povýšený na sebenalézání prostřednictvím víry v toto božstvo a konečně způsoby, které jsou v těchto souvislostech vždy přítomné: život podle pravidel svátosti, umírání a smrt zůstavené těmito pravidly, a to buď jako dobrá, nebo špatná smrt (nebe, peklo, zászvětí, Olymp). Mýtus zpravidla rozvolňuje příběh ústní, předávanou formou a ritualisací těchto příběhů, náboženství se vtěluje do společenství jako jeho tradice, svátky, zvykové právo, teologie se stará o to, aby se její obsah institucionalizoval a přebíral vládu na zemi, coby povolána nejvyššími mocnostmi, např. jako zástupce svého boha veездеjším, jím, či jimi stvořeném světě. Nakonec se ukáže, že podstatou všech vždy bylo to, co sytilo, nebo sytí obsah dogmatu (nekonečná síla a velikost stvořitele, absolutní poslušnost člověka, neposkvrněné početí, sebe-zrozování v koloběhu životů, duše jako božská entita v nás, nebeská klenba, rituál oběti jako podmínka spasení, a jiné). Systematická teologie intelektualizuje původní tradovanost mýtu a zbožnosti, vytrhává je z původní pozemskosti bytí a transcenduje jimi smysl existence.

V systematické teologii nemá jít pouze o to, aby člověk se svým božstvem splýval, ale o to, aby se povýšil na úroveň, kterou je mu dovoleno po jejich boku užívat. Jednou je to vytržení z koloběhu životů, podruhé je to ráj, potřetí pozůstání ve své vlastní realitě s tím, že prozřením skutečného bytí je pro toto vnímající vědomí pojednou vše jiné, viditelnější v úrovni toho, co jest takovým, jakým vpravdě jest, bez smyslového klamu, nebo metafysiky, či jiné potřeby myšlenkové spekulace.

Systematická teologie, tisíci letá nauka o bohu, světě a člověku v křesťanském podání zvěstí Starého a Nového zákona, vypracovala ucelený systém vědění, které se opírá o základní knihu, Bibli svatou. Učenci, kteří se tímto textem zabývali a zabývají, snaží se pro její obsah nalézat dobové uplatnění. Používají k tomu jednak sociálně historických konstruktů, stejně jako intimně osobních pohnutek, které toto učení v sobě uchovává a ovlivňujícím způsobem prostupuje celou naší kulturou. Jedním z těch, kdo se k jejímu obsahu nejhloběji, ale také nejšířeji vyjádřili, byl sv. Tomáš Akvinský. Další, jako: Tertulianus, Origenes, sv. Augustinus Aurelius, sv. František z Assisi aj., svým působením napomáhali rozšiřování křesťanství jak územně, tak personálně, osobně. Extensionalita a intimita křesťanství, se tedy od vlastního počátku jeho vývoje setkávali v jakémsi vnitřním napětí. Vznikla *patristická tradice církevních otců*, jejichž autorita slova a činu zůstává stejně nezpochybnitelná, jako články víry vetkané do obou knih, překládaných i zavrhovaných, kritizovaných i opěvovaných, sporných, co do rozumu, relativizovaných, co do morálky a citu vůbec.

Sv. Tomáš Akvinský je známý svojí patrně největší textovou alegorizací, na tato témata, třídílnou *Summou Theologicou*. I když se jedná o práci s biblickými alegorizacemi, je jeho hlavní snahou zapojit rozum do dalšího působení křesťanské dogmatiky. V tomto ohledu se opírá o logiku (sylogistiku) založenou starořeckým filosofem Aristotelem.

Otázka „odejmutí života“, smrti, nebo i umírání je v křesťanství vždy předmětem vysokého zájmu a pozornosti, navíc, je-li tato otázka konfrontována se současným světským životem v technicko – digitalisované, výrobně – hospodářské, konzumní společnosti. To, co zde na sebe naráží jsou hodnoty každodenních potřeb a duchovně spirituálního rozměru, jenž je brán nejčastěji jako paralelní součást osobně existenciálního významu, či bytí obecně, byť i kriticky, avšak nikoliv zásadně odmítavým nebo pohrdlivým způsobem. Člověk i o svém vztahu k ne-božství, přirozeně pochybuje.

Teologie, sama o sobě je propracovaná racionální metoda, nauka o způsobech nahlížení na otázky spojené s náboženstvím toho, kterého vyznání, zaměření. Sv. Tomáš Akvinský k této *stavbě* přistoupil tím způsobem, že učinil většinu obsahových témat křesťanství předmětem a součástí také její internější odnože, a tou je katolicismus. Ten, v jistém smířlivém postoji ke starozákonní zvěsti (i když nikoliv vždy) přijímá učení o stvoření světa z ničeho, Adamovi a Evě, prvotním hříchu, dále vyhnání z Ráje, a tak dále. Proto i on, se staví na pozici, kdy podtrhuje: „*Smrt a každý nedostatek tělesný i vzpoura těla proti duchu jsou trestem za hřích prvých rodičů a následují trest hlavní, totiž odnětí původní spravedlnosti.*“

(Mors, et omnes defectus corporales consequentes, sunt quaedam poenae originalis peccati... - Viz, S. Th., 1. II, 85, 5., české. vydání, str. 687). V této větě jest naznačeno v zásadě všechno nejdůležitější. Co tedy nejčastěji „opravňuje“ člověka ke kritice tohoto postoje křesťanství v otázce smrti? Má to svůj psychologický důvod. Je to historická vzdálenost, a tedy domněle k vlastní přítomnosti nedosahující morální výzva. Vedle toho, vývojem civilizací nasbírané průšvihy válek a jiného všemožného zmaru, jdoucího tak viditelně, až k nejprítomněji žité každodennosti. Všechny tyto okolnosti jako snášené fakty o všeobecně působícím zlu, mají být pádným argumentem k tomu, aby se člověk o víru neopíral, neboť v duchu požadavku milosti, spravedlnosti a jiných nároků, nepřinesly události lidských dějin nic, než prokazatelnou bolest a utrpení. Jinými slovy, jsou „hodnoty“, tedy morální hodnoty nadčasové? Čím mají tuto nadčasovost, neboli schopnost přenášet svůj obsah přes horizonty věků a generací? Jak a čím se „morální hodnota“ stane všeobecně závaznou (I. Kant)? Podle sv. Tomáše tím, co je jeho záměrem a naplňováním tohoto záměru: *„Zákon jest nějakým pravidlem a měřítkem skutků, podle něhož je člověk veden k jednání nebo od jednání zdržován; říká se totiž zákon, zavazuje k úkonu.“* (S. Th., 1. II., 90, 1.) Tudíž, v nejvyšší míře je tu zvyková úměra takového zákona. Ve vztahu ke křesťansko-teologické nauce, lze potom dovozovat, že je zákon modifikací boží vůle: *„V Bohu vůle jest, jako je v něm rozum; neboť vůle sleduje rozum.“* (viz, S. Th., I., 1.-12.) V zásadním ohledu tato teze podněcuje historický vývoj, směřující nakonec také k dalším tezím, které uvádí G. W. F. Hegel:

*Všechno duchovní jest skutečné (Das geistige allein, ist das Wirkliche. Viz, Fenomenologie ducha, č. v. 1960), jakož i to, že: Co je rozumné, tj. skutečné a co jest skutečné, to je rozumné. (Was vernünftig ist, das ist wirklich; und was wirklich ist, das ist vernünftig. Viz, Základy filosofie práva, č. v. 1992, str. 30) K čemu tímto výkladem směřujeme? **Eutanasie** se chce stát kulturním výrazem přístupu člověka ke „kvalitě umírání a ke kvalitě smrti“. Jako takovou, může tuto kvalitu kulturnosti v sobě nacházet, pokud se stane nejen součástí rozumem uchopeného postoje, ale stejně tak, součástí duchovního bytí člověka. Neboť, *eutanasie* musí přejít od pouhé vůle, tj. chtění, k výrazu ducha, jenž je sám o sobě už nikoliv jen přesvědčením o jejím technickém provedení, ale výrazem takto hluboce odpovědné, čisté morálky. V tomto ohledu nás ateisty, má teologie co učit. Nejde tu o to, věřit v boha a obracet se na víru svatou. Ale o to, aby morální zaujímání postojů, bylo chápáno jako nikoliv náhlivost, ztřeštěnost okamžitého, neuroticky propagovaného názoru, ale zcela pozvolného vznikání promyšlené a nově uplatňované skutečnosti, která na sebe strhává pozornost změnou myšlení a změnou ducha budoucího, odpovědného přístupu člověka k lidské pospolitosti vůbec.*

Eutanasie má být dílem člověka. Všechna určení, jako *bůh, dobro, zlo, morálka, právo a spravedlnost, zákon*, jsou jen vnějškovostí, o kterou se člověk opírá. Faktické provedení *eutanasie* je faktické provedení (uvedení) smrti. Tuto skutečnost je nutné si trvale uvědomovat. Přesto, je zde argument: *rozumné svobody*.

Opět v Tomášově *Summě Theologické* nalézáme inspirující podání: „*Svoboda odporuje nutnosti z přinucení, nikoli nutnosti z cíle.*“ (Viz, S. Th., I, 82., 1 k 1, str. 721; *libero arbitrio – svobodné rozhodování, neccessitas – nutnost, voluntas – vůle, finem – jednání pro cíl...*); a dále: „*Bůh od počátku ustanovil člověka, a ponechal jej v ruce rady jeho.*“ (*Deus ab initio constituit hominem, et reliquit eum in manu consilii sui*; viz, tamtéž I, 83., 1).

Víme dobře, jak je svobodné rozhodování těžkou životní okolností. Zabíhá nutně nejen do oblasti toho, co jest chtěním, ale stejně tak směrem ke zvažování toho, co jest aktuálně prospěšné a spravedlivému jednání se vymyká potřebností vyhovět situaci. Teologie nejčastěji komentuje takové momenty jako zkoušky boha, kterými ukládá na ramena věřících povědomí o prvotním hříchu; rozhodovat se s tíží svědomí je jeden z účelů, jak vést v patrnosti potřebu hledat boha. Nikoliv proto, že bůh sejme nadobro z člověka odpovědnost, ale ve víře mu ukáže cesty, kterými se rozhodování stane v pravdě svobodným, neboť bude vyjádřením sounáležitosti s touto vírou. Víra má osvobodovat od veškeré pochybnosti o smyslu bytí. Tedy, víra projasňuje existenci jejím pravým smyslem. Tímto smyslem je, žít a umírat ve shodě s bohem, s božími příkázáními, a tak dále.

Lze si však stejné pojetí svobody ve spojení s vírou vyložit i takovým způsobem, že se bude mít tendenci ospravedlnit onou morálkou, kde-jaký špatný čin. A co si budeme zastírat, kolik šílenců už takové pojetí zbožnosti vzalo do vlastních rukou a nadhodnotilo tím své vlastní „povolání“ k tomu, aby se uskutečnilo právě ve spojení se smrtí (masové vraždy, terorismus, sériové vraždy...).

Filosofie křesťanské morálky, ani její teologie nejsou špatné. Zní to dnes až triviálně, ale špatní jsou lidé, kteří je takto chápou a v posledku používají v rámci své duševní nemoci. A nejde pouze o takto ustavené morální principy, souběžně lze stejně tak zneužít i morálku, či zákony a hodnoty světské. Přesto nacházíme u sv. Tomáše Akvinského výrok: *Smrt sama sebou už přirozeně je nenávidění hodna, lze ji však žádat pro blaženost; zkrácená verze celé kapitoly (viz, S. Th., II, 1., 5, 3).*

Co si tedy máme pod výše uvedeným zněním vztahu smrti a blaženosti představit? Samozřejmě jde o vykoupení z pozemského bytí, jeho přenesením do rajskeho světa věčnosti. Touto spekulací se ohání kde jaké náboženství. V našem případě jde ovšem o důležitý moment. Ten zásadně souvisí s problematikou naděje. Nejenže **eutanasie** sama je v mnoha ohledech nadějí, ale touto nadějí je i otázka, která je člověku nejvlastnější: *Co se bude odehrávat po tom, až zemřu?*

Ať už jsou odpovědi jakékoliv, je zřejmé, že naděje plní důležitou úlohu milosti, kterou si mohou lidé vzájemně předávat. Nadějí se udržují ve vzájemné blízkosti a usnadňují si nelehké okamžiky svého bytí. Naděje by však ztratila svůj význam, pokud by ve svém úradku neměla ještě jednoho činitele. A tím je praktický život, konání, jako takové. Tedy nikoliv naděje jako pasívní odezdávání se do rukou situací a jejich spádu které, děj se, co děj, naděje mi stačí, více nepotřebuji, ale jednání, jímž je k okolnostem přistupováno, co by situacím, v nichž ještě stále mohu, například odpouštět, či své bližní dělat šťastnými, vlastním smířením se smrtí, neboť vím, že jsem dobře žil. Naděje může pochybovat i o eutanasií.

Z Á V Ě R

V předloženém zamyšlení nebylo úkolem něco tvrdit, popírat, vyvracet nebo na něčem trvat. Hlavní snahou bylo wskutku ono zamyšlení nad tématem, tak jak je uvedeno v podnadpise hlavního názvu: **Eutanasie**. Domnívám se totiž, že k problému *eutanasie* je zapotřebí přistupovat uvážlivěji, než jak se tento fenomén začíná uplatňovat v zemích Beneluxu a jinde. Nejsme duchovně, morálně a světsky na tento problém připraveni ještě natolik, abychom jej mohli činit součástí přístupu k životu. Filosofie bytí je ještě stále temná a na bytí jsme doposud odpověď nedostali. Téma zdraví a nemoci je tak široké, že jen stěží dokážeme domýšlet důsledky prodlužování života, jestliže se technologicky dokážeme léčby zhostit tak, jak to současné podmínky dovolují. Po stránce psychologické neunášíme mnohé banální jednotlivosti z každodenního života průkazným rozvojem a nástupem depresí téměř v pandemické úrovni. A otázky víry vlivem jednotlivců i některých institucí širší úrovně, morálně natolik pokulhávají, že se nad míru ztenčily počty věřících a budoucnost v tomto ohledu není nijak optimistická. Není to však situace bez východisek. Tudiž, komunikace a pozvolné zvládání duchovně kultivovaného přístupu s přístupem zákonodárným, odborně lékařským a filosofickým, mohli by tak naznačovat východiska ze současné stavu. Eutanasie by se mohla potvrdit například jako potřebnou, nebo naopak nedůstojnou, až k paradoxu jejích dnešních zastánců. Konečně, mluvit rozumně o umírání a o smrti by mělo být samozřejmostí, stejně jako současné přehlčené internetové portály všelijakými povídačkami o tom, jak žít zdravě. *Chybí odvaha mluvit o smrti!*

DOPORUČENÁ LITERATURA

1. **Josef Kuře**, *Eutanazie. Studie k pojmu dobré smrti*. Praha, Academia, 2018.
2. **Kateřina Ratislavová**, *Perinatální paliativní péče*. Praha, Grada, 2016.
3. **Justin Amery**, *Praktický průvodce dětskou paliativní péčí, pro doktory a zdravotní sestry*, Praha, Cesty domů, 2017.
4. **Radek Ptáček** et al., *Eutanazie pro a proti*, Praha, Mladá Fronta, 2019.
5. **Radek Ptáček** et al., *Kontroverze současné medicíny*, Praha, Mladá Fronta, 2016.
6. **Albert R. Jonsen** et al., *Klinická etika. Praktický přístup k etickým hodnocením v klinické medicíně*, Praha, Triton, 2019.
7. **Karl Jaspers**, *Otázka viny*, Praha, Academia, 2019.
8. **Friedrich Nietzsche**, *Genealogie morálky*, Praha, Oikoyomenh, 2019.
9. **Aristotelés**, *Etika Níkomachova*, Praha, Rezek, 1996.
10. **Immanuel Kant**, *Kritika praktického rozumu*, Praha, Svoboda, 1996.
11. **Immanuel Kant**, *Základy metafysiky mravů*, Praha, Oikoyomenh, 2014.
12. **Mircea Eliade**, *Mýtus o věčném návratu*, Praha, Oikoyomenh, 2009.
13. **Jochen Bleicken**, *Athénská demokracie*, Praha, Oikoyomenh, 2002.
14. **G.W.F. Hegel**, *Základy filosofie práva*, Praha, Academia, 1992.
15. **Martin Heidegger**, *Bytí a čas*, Praha, Oikoyomenh, 2019.
16. **Jacques Derrida**, *La vie la mort*, Paris, Seuil, 2019.
17. **Jolande Jacobi**, *Psychologie podle C. G. Junga*, Praha Portál, 2013.
18. **Sigmund Freud**, *Přednášky k úvodu do psychoanalýsy. Nová řada přednášek k úvodu do psychoanalýsy*, Praha, Státní zdravotnické nakladatelství, 1969.

*Smrt dělá pochybení života
nenapravitelnými*

© Jiří Adamec

E U T A N A S I E
FILOSOFIE – PSYCHOLOGIE – TEOLOGIE
ZAMYŠLENÍ NAD TÉMATEM

Adamec Jiří - Filosofický seminář - Katedra teorie

Neprodejný výtisk.

2019

A6, 100 výtisků

ISBN 978-80-87234-84-6